

ТҮРКІ ӘЛЕМІ

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ГАЗЕТІ

Газет 2000 жылдан бастап шығады

<http://turkalemi.kz/>

№ 12 (желтоқсан, 245) 2022 жыл

ҚҰТЛЫҚ ҚАҒАН КЕШЕНІНІҢ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТАНЫСТЫРЫЛЫМЫ ӨТТІ

13 желтоқсанда Мажарстан астанасы Будапешт қаласында Халықаралық Түркі академиясы «Мажар-Түран» халықаралық қорымен және Мажарстан жаратылыстану ғылымдары музейімен бірлесіп Моңғолияда жүргізген «Номгон» экспедициясының нәтижесінде табылған Құтлық қаған кешені мен жазба ескерткішінің халықаралық таныстырылымын өткізді. Іс-шара Мажарстан жаратылыстану ғылымдары музейінде өтті.

Іс-шара аясында Құтлық қаған кешеніндегі археологиялық қазба жұмыстарын және ондағы табылған тарихи артефактілерді қамтитын фотосуреттер көрмесі ұйымдастырылды.

Таныстырылым шарасына Түркі академиясының президенті Шаһин Мұстафаев, «Мажар-Түран» халықаралық қорының төрағасы Андраш Биро, Мажарстан жаратылыстану ғылымдары музейінің директоры Бернерт Жолт, Будапештегі Түркі Мемлекеттер ұйымы өкілдігінің басшысы Янос Ховари, Мажарстан Сыртқы істер және сауда министрлігі мемлекеттік хатшысының орынбасары Лендиел Миклош, Моңғолия Ғылым академиясы Археология институтының ортағасырлық археологиялық зерттеулер орталығының басшысы Алтангэрэлийн Энхтор, Түркі академиясының сарапшысы Напил Базылхан, бауырлас елдердің елшілері, сондай-ақ зиялы қауым өкілдері мен түрколог-ғалымдар қатысты.

Іс-шараның ашылуында сөз сөйлеген Академия президенті Шаһин Мұстафаев Түркі академиясының Моңғолиядағы жұмысы туралы хабардар етіп, былғғы жылы Номгон жазығында табылған Құтлық қағанға арналған кешені туралы ақпарат берді. Сондай-ақ, ол бірлескен іс-шараны жоғары

ұйымдастырғаны үшін мажар тарапына алғысын білдіріп, Түркі академиясы мен Мажарстанның ғылым және білім саласындағы ынтымақтастығы қарқынды түрде нығайтып келе жатқанын атап өтті.

Будан кейін Құтлық қаған кешенін таныстыруға арналған арнайы жиында Номгон экспедициясының мүшелері Алтангэрэлийн Энхтор мен Напил Базылхан осы кешен және сол жерден табылған көне түркі жазба ескерткіші туралы егжей-тегжейлі айтып берді.

Өз кезегінде «Мажар-Түран» қорының төрағасы Андраш Биро «Номгон» экспедициясы тапқан Құтлық қаған кешенінің маңыздылығына тоқтап, оның түркологиядағы елеулі оқиға екенін атап өтті. Мажар ғалымдары тың жаңалықтың табылуы Академияның ұзақ жылғы бірлескен ғылыми жұмыстары жемісі екенін айтып, ұйымның еңбегін жоғары бағалады. Әсіресе кешеннен табылған біпкітастағы көне түркі, соғды және браһми жазбаларын тереңірек зерттеу түркі тарихының жаңа парақтарын ашатын айтты. Сонымен қатар, олар түркі бітіг жазуының мажар руналарымен туыстық байланыстарына тоқталып, бұл тақырыпты одан әрі терең зерттеу қажет екенін атап өтті.

Айта кету керек, биыл Халықаралық Түркі академиясы мен Моңғолия Ғылым академиясының Археология институты бірлесіп жүргізген Моңғолияның Архангай аймағы, Номгон жазығындағы ғылыми археологиялық экспедициясы жұмыстарының нәтижесінде Құтлық Елтеріс қағанға арналған кешен мен жазба ескерткіші табылды.

ҚР Тәуелсіздік күнімен шын жүректен құттықтаймыз!

Желтоқсанның екпінімен келген Тәуелсіздіктің біз үшін орны қашанда бөлек. Сондықтан да «толарсақтан саз кешкен» батыр бабаларымыздың әр жылда төгілген қанының, ұлы мұраттар жолында құрбан болған асыл азаматтарымыздың асқақ армандарының, сәбиін білегімен, даласын жүрегімен тербеткен аналарымыздың аққан жасының, Жаратқаннан тілеген медетінің арқасында қол жеткізген Тәуелсіздікті біз әрқашан мақтан тұтып, қастерлей білуге тиістіміз. Біле білсек, бұл біздің азаматтық парызымыз, адамдық борышымыз.

Еуразия жүрегінде, өркениеттердің ұштасқан орталығында талай ұлт пен ұлыстың қызырлы мекеніне айналған ұлы Далада азат елдің азаматы атанғаннан асқан бақыт жоқ. Енді әр қазағым Тәуелсіздіктің тал бесігінде тербеліп, қыран құсы қалықтаған көк аспанмыздың астында баянды да бақытты ғұмыр кешуі керек. «Халықаралық Түркі әлемі» газетінің ұжымы бүкіл қазақ халқын Тәуелсіздік күнімен құттықтайды! Еліміз аман, жұртымыз тыныш болсын!

TEM TOUR TRAVEL AGENCY
IATA ACCREDITED AGENT

Әлемнің кез келген бұрышына ұшақ билеттері мен демалу мүмкіндіктері

- > Тіркелу және виза жасау
- > Үй, офис, жұмыс орындарына билет жеткізу қызметі
- > Автобус және VIP-көліктерімен тасымалдау

air astana TURKISH AIRLINES
Lufthansa BRITISH AIRWAYS KLM

Алматы қ., Желтоқсан даңғылы, 111
Тел.: +7(727) 2202222, 2795900 2720864, Ұялы тел.: +7 701 555 08 36
Абылай хан к., 71
Тел.: +7(727) 2793775, Ұялы тел.: +7 701 766 75 01
efkcal@temtour.net

Астана қ., Республика даңғылы 5
Тел.: +7 (727) 439558 439559 439306
Ұялы тел.: +7 701 203 8660
astana@temtour.net

Radixact® BY TOMOTHERAPY

ORHUN MEDICAL

- Точность воздействия
- Искусственный интеллект
- Эффективное лечение
- Безболезненное лечение

Джем Парлак
Заведующий отделением Томографии

Абая, 91 3-й корпус
0500000, г. Алматы

Пн-Пт:
09:00 - 18:00

+7 777 039 10 70

ТӘУЕЛСІЗДІК ТОЛҒАУЫ

*Еркіндігім, Қасиеттім, Қастерлім
Өзің барда өзегімде жоқ шер мұң!
Кеше сенің келбетіңді арман ғып,
Воданына бұғауландық басқа елдің,
Бабалардың басын тігіп бәйгеге,
Аналардың жанарына жас бердің!
Уа, Еркіндік, қош келдің!*

Тамырын тереңге жайған тарихымызға көз жіберер болсам, сананы талай ой тұңғығына батырып, көкейге талай сұрақтың келетіні рас. Мысалы, «Біз кіміз?», «Жұмыр жер бетінде қашан пайда болдық?», «Қай жерді мекен еттік?», «Тіліміз, мәдениетіміздің деңгейі қандай?».

Біз Ор Алтай мен Атыраудың арасын мекен еткен сақтан қалған сарқыты, ғұннан қалған жұрнағы, үйсіннің жүріп өткен ізіміз. Біз – қазақпы! Мен – нұрлы жолмен жарқын болашаққа қадам басқан, еркіндіктің самалы ескен, асқақ арманға қол созған, «Мәңгілік Елдің» жасампаз ұрпағымын.

Еліміз тәуелсіздіктің бесігінде тербелгелі отыз бір жыл. Осы уақыт аралығында жұрттымыздың тыныш болуына себепші болған – болашақ ұрпақтың бейбіт заманда марқайып өмір сүруі үшін жан пидә еткен нағыз ержүрек қадастарымыз. Тарих сахнасында есімдері мен ерліктері алтын еріптермен қалған Сырым Датұлы, Кенесары Қасымұлы, Махамбет Өтемісұлы, Исатай Тайманұлы, Қаракерей Қабанбай, Қанжығалы Бөгенбай батырлардан бастап, Иса, Досан, Шотан батырлар, беріректе Бауыржан, Мәншүк, Әлия сынды жүрек жұтқан қаһармандарымыздың орқайсысының ел болып қалыптасудағы орны ерекше. Олар – ел қорғауды ұран еткен, сол үшін құрбан болып, ел құрметіне бөленген адамдар. Одан қала бере, қандықоз отар саясаттың құрбаны болған қазақтарымыз қаншама? Үш бөйтерегіміз сынды жүректері «қазағым» деп алып ұшқан сол заманның зиялы қауымына қазіргі егемендігіміз үшін бас иемі!

Тарих бетінен ұлт болып жойылып кету қауіп төніп тұрған сәттерде тәуелсіздік үшін ақ білекті күшімен, ақ найзаның ұшымен елін қорғаған бабалар рухынан жігер алған Желтоқсан оқиғасы қазақ халқының қасіреті мен қасиетін тең ұстаған тарихына айналды. Әйткенмен, Желтоқсан оқиғасы ызғарлы естілсе де, оның жаңғырығы жанмызға нұр себелеп, елімізге Тәуелсіздіктің танын әкелді. Осылайша бабалардың жалынды рухы күллі жананға қазақтың қайратын, айбынын танытты.

Тәуелсіз Қазақстан – Елбасы еңбегі. Тоғыз жолдың торабындағы алшауыт елдер қатарындағы алып мемлекетімізді әлем жұртшылығы құрметтейді. Тұңғыш президентіміз Н.Ә. Назарбаев Қазақстанның биік тұңғырға көтерілуіне елеулі үлес қосты. Демек, Қазақстан жолы – Елбасы жолы.

Ендеше, жарқын болашаққа қадам басып келе жатқан халқымыз үшін Тәуелсіздігіміз мәңгі жасай берсін!

Азаттығым!

*...Саған жету қиын болса қаншалық,
Сақтап тұру қиынырақ одан да!
Алла берген азаттықтың әр сәті
Аманат қой маған, саған, оған да!*

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, Шет тілдер кафедрасының аға оқытушысы
Жаримбетова Р.Н

ТӘУЕЛСІЗДІКПЕН БІРГЕ ЖАҢҒЫРҒАН ҒЫЛЫМ

Жеке тұлға үшін де, тұтас бір мемлекетті құрайтын ел үшін де аса маңызды болып табылатын Тәуелсіздіктің құны да аса қымбат. Мемлекет тәуелсіздігінің баяндылығы көптеген ішкі және сыртқы факторларға, әсіресе, оның ішінде ғылым-білім саласының даму қарқынымен тікелей байланысты. Бір сөзбен түйіндегенде, ғылым – Егемен еліміздің рухани және экономикалық дамуының бірден-бір тетігі. Сондықтан тәуелсіз мемлекетіміздің стратегиялары мен жоспарларында оның дамуындағы басым бағыт ретінде ғылымның орны ерекше аталып, отандық ғылымды халықаралық стандарттарға сәйкес жаңа үлгіде дамыту жүзеге асырылып келеді.

Егемен еліміздің ғылымы мен әлемдік заманауи ғылыми үрдістер арасындағы үндестікке қол жеткізуі тұңғыш тәуелсіздігіміздің тағы бір кепілі ретінде қабылданып отыр. Осы тұрғыда 2010 жылғы Декларацияға сәйкес Қазақстанның Білім беру министрлігі шешімімен Болон процесіне қатысушы ел қатарында орын алуы университетіміздегі оқу үдерісін халықаралық стандарттарға сәйкес қайта құрылуына алып келді. Қазіргі білім беру мен ғылым жүйесіндегі кадрларды даярлаудың үш сатылы моделі (бакалавриат – магистратура – PhD докторантура), екі дипломдық білім беру, білім беру мен ғылымды демократиялық басқару қағидалары, студенттердің академиялық еркіндіктері, ғылыми-зерттеулердің еркіндіктері, білім беру мен ғылымды зерттеулердің ұштастырылуы, я орналастырылуы, т.б. мемлекетіміздің тәуелсіздігі тұсындағы реформалар болып табылады. Бұл аталған реформалардың маңыздылығы сол – ол отандық ғылымның және университетімізде берілген білімнің шетелдік, я әлемдік нарықтағы бәсекеге өз қабілеті мен әлеуетін сынауына жол ашты. Тәуелсіз мемлекетіміздің ғылыми-зерттеулердің еркіндіктері, білім беру мен ғылыми-зерттеулердің ұштастырылуы, я орналастырылуы стратегиясы негізінде жарияланатын «Ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық жобалар бойынша гранттық қаржыландыру конкурсы» ғылыми қызмет субъектілерінің отандық ғылымды дамытудағы ісіне серпін берді. Техникалық жаратылыстану, әлеуметтану, гуманитарлық сияқты түрлі салалар шешіміндегі өзекті мәселелер бойынша зерттеулер жүргізіп, нәтижелерге қол жеткізуді көздейтін бұл конкурс университетіміздегі оқытушы-профессор құрамын білім берумен шектелмей, өзінің академиялық қызметі барысында байқаған мәселелер мен құбылыстар төңірегіндегі ғылыми ізденістеріне мұрындық болғанын жалпы тіл білімі және еуропа тілдері кафедрасында орындалған ғылыми-зерттеу жобалары негізінде дәйектеу болады. Тіл білімі ғылымының жаңа бағыттары бойынша Э.Д.Сүлейменова, Г.Б.Мәдиева, Ж.Қ.Ибраева, А.Қ.Таусоғарова сынды ғалымдардың әр жылдардағы орындалған жобалары қазіргі қоғам сұранысын қанағаттандырып, оқу үдерісінде және қажетті салаларда өндіріске енгізілді.

XXI ғасыр ақпараттық-технологиялармен орайлас қазақстандық корпустық лингвистиканың дамуына өзіндік үлес қосқан «Қазақ тілі ұлттық корпусының зияткерлік ақпараттық жүйесін құрастыру» атты жобасы жалпы тіл білімі және еуропа тілдері кафедрасы ұжымының қатысуымен орындалды. Жоба нәтижелері көпшіліктің қолданысына <http://web-corpora.net/> Kazakh Corpus сайтында ұсынылды.

Келешек филолог мамандарға «Лингвоконфликтология», «Сот-лингвистикалық сараптама» курстарынан дәріс жүргізу барысында медиа ресурстардағы кейбір жарияланымдардың ұлтаралық, дінаралық қақтығысқа түрткі болу мүмкіндігі және оның тілдік құралдары сияқты қолданбалы сипаттағы мәселелер бойынша зерттеудің қажеттілігіне орай «Қазақ және орыс тілдеріндегі масс-медиа этностереотиптерінің контент-талдауы» тақырыбындағы ғылыми-зерттеу жобасы жүзеге асырылды. Бұл жобаның қарастырған мәселелері Егемен еліміздің ғылымды дамыту жолында басшылыққа алынатын «халықтың рухани мәдениетін түлету» идеясымен және Елбасы Н.Ә.Назарбаевтің «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» (2017 жылғы 12-сәуір) атты мақаласындағы сананың ашықтығы, ұлттық сана-сезімнің көкжиегін кеңейту, ұлттық болмыстың өзегін сақтай отырып, оның бірқатар сипаттарын өзгерту, Ұлттық бірегейлікті сақтау, прагматизм, XXI ғасырдағы ұлттық сана тұрғысында айтқан идеяларымен үндестікте табылды.

Тәуелсіз мемлекетіміздің ғылымды дамытудағы ғылым мен өндірісті байланыстыру стратегиясы кафедралық жанынан құрылған «Қазақ тілі: әлеуметтік тіл білімі және психолінгвистика» зертханасы, «Лингвистикалық орталық: кеңес беру және сараптама», А.С.Аманжолов атындағы «Түркі әлемі» оқу кабинеті, «British Center», «Компьютерлік лингвистика» орталықтарының жұмыстары барысында жүзеге асырылып жатыр.

Әл-Фарабидің білімді ақылмен ұштастырғанда ғана адами болмысымызды сақтап қалатындығымыз туралы қанатты сөзін саналарына мықтап бекіткен кафедра ұжымы бүгінде тату-тәтті, берекелі еңбектенуде. Ұстаздардың өнегелі тәрбиесі мен бір-біріне деген мейірімге, жылулыққа толы көзқарастары талай жанның жүрегің жылытып, көңіліне сенім ұялатары айқын. Аталған оқытушыларымыз жас буын өкілдерін тек біліммен ғана сусындатып қоймай, оларды толыққанды азамат етіп тәрбиелеуге, өмірлік жолды таңдауда әр адамның адами қадір-қасиеттерін бойына сіңіруге, жарқын болашақ үшін ерінбей, тынбай еңбек етулеріне қол ұштарын беріп, демеп отыратын жандар. Әр оқытушының өзіне тән өзіндік әлемі, тартымды талғамы, рухани мол байлығы, айналасына деген мейірімі мен мол шапағаты өзіне ерекшеленіп тұрады. Сыпайылықты жандарына серік қылған, ғылымға аддалықты берік ұстанар ғалым-ұстаздар – өз шәкірттеріне ғана емес, жалпы ғылымның ертеңі күйтеп, елдің еңесіні түсірмеуді армандайтын алғыр азаматтарға айналыс үлгі.

Қазақ ғылымының көкжиегіндегі қарлығаш ұйым, әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті филология факультетіндегі жалпы тіл білімі және еуропа тілдері кафедрасы ұжымына істеріне береке, ойларына ұтқырлық, бойларына сабырлық, еңбектеріне адалдық тілеп, осы жолдан жаңылмай, білім мен ғылымның көне сурлеуін жаңа ізденістермен бедерлей беріңіздер демекпіз!

Р.А.Авакова, филология ғылымдарының докторы, профессор
А.Қ.Таусоғарова, филология ғылымдарының кандидаты, доцент
С.Б.Бектемирова, филология ғылымдарының кандидаты, доцент
Қ.С.Алдашева, PhD докторы

КІТАПХАНА – РУХАНИ ҚАЗЫНА ОРДАСЫ

Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университетіндегі әл-Фараби кітапханасында 2015 жылдың 15 қазанында ашылған Ауғанстан Ислам Республикасының кітап бұрышына жылда ауғанстандық студенттер танысуға келеді. Жыл сайын түрлі кездесулер мен жиындарда Әл-Фараби кітапханасына міндетті түрде келіп, кітап бұрышымен танысады. 2018 жылы Ауғанстаннан келген журналистер Қазақстанда білім алып жатқан ауған студенттерімен, университет оқытушылары және кітапханашылармен кездесіп, диалогтік алаң құрған болатын. Одан кейінгі жылдары да келген қонақтар кітапханамен және ауған елінің азаматы, жоғары оқу орнына дейінгі білім беру факультетінің түлегі Бис-

симилла Табан ұйымдастырған Ауғанстанның кітап бұрышымен танысып, кітапхананың «Қонақтар кітабына» өз қолтаңбаларын қалдырады. Жылда әкскурсия соңында естелікке суретке түсіп, екі ел арасындағы білім бағдарламасы бойынша білім беріп жатқан ҚазҰУ-ға және Әл-Фараби кітапханасына алғыстарын айтып, алдағы уақытта да Ауғанстан кітап бұрышының қорын толықтыруға үлес қосатындығын айтып, екі ел арасында мәдени байланыстың жалғасын табады деп сенім білдіреді.

Жоғары оқу орнына дейінгі білім беру факультетінің оқытушылары:
К. Ж. Әбдібекова., В.А.Габитова